

Raport către Guvernul Republicii Moldova
privind vizita efectuată în Republica Moldova de
către Comitetul European pentru Prevenirea
Torturii și Tratatelor sau Pedepselor
Inumane sau Degradante (CPT)
din 27 - 31 iulie 2009

Guvernul Republicii Moldova a autorizat publicarea acestui raport

This translation from the original English language version has been made by the authorities of the Republic of Moldova

Această traducere din versiunea originală în limba engleză a fost făcută de către autoritățile din Republica Moldova

Strasbourg, 14 decembrie 2009

CUPRINS

Copie a scrisorii de transmitere a raportului CPT	5
I. INTRODUCERE	7
II. FAPTELE CONSTATATE ÎN TIMPUL VIZITEI ȘI ACȚIUNILE PROPUSE	11
A. Unitățile de poliție	11
1. Observații preliminare	11
2. Tortura și alte forme de rele tratamente	12
3. Garanții procedurale împotriva relelor tratamente pentru persoanele reținute de poliție	17
4. Condițiile de detenție	20
5. Mecanisme de monitorizare independentă a unităților de poliție	21
B. Investigații în cazuri care pot implica rele tratamente din partea poliției	23
1. Observații preliminare	23
2. Câteva cazuri ilustrative	24
a. exemple de anchete penale în curs de desfășurare	24
b. exemple de anchete preliminare nefinalizate	27
c. exemple de cazuri închise	27
3. Protecția victimelor și a martorilor	28
4. Evaluare	29
ANEXA I: Recomandările și observațiile formulate la punctele 26 - 33 ale raportului CPT privind vizita din 2007	33
ANEXA II: Lista autorităților și organizațiilor naționale cu care delegația CPT a avut consultări	35

Copie a scrisorii de transmitere a raportului CPT

D-lui Gheorghe NICOLAESCU
Consultant
Direcția Tratatate și Integrare Europeană
Direcția Generală Relații Internaționale și Integrare
Europeană
Ministerul Justiției
Str. 31 August 1989, nr. 82
MD – 2012 CHIȘINĂU

Strasbourg, 24 noiembrie 2009

Stimate domn,

În conformitate cu articolul 10, alineatul 1, din Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante, anexez prin prezenta raportul către Guvernul Republicii Moldova, elaborat de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) după vizita sa în Republica Moldova din 27-31 iulie 2009. Raportul a fost adoptat de către CPT la a șaptezecua reuniune a sa, care a avut loc între 2-5 noiembrie 2009.

Recomandările, observațiile și solicitările de informații formulate de CPT sunt prevăzute în caractere aldine (bold) la punctele 7, 8, 10, 11, 16 - 21, 24, 25, 32 - 39, 45, 46, 50 și 67 din raport. CPT solicită autorităților moldovene să ofere **în termen de trei luni** un răspuns, care să conțină o expunere de măsuri luate pentru a pune în aplicare recomandările Comitetului, și care să stabilească reacțiile și răspunsurile lor la observațiile și solicitările de informații ale Comitetului.

CPT va solicita, în cazul în care răspunsul va fi transmis în limba moldovenească, ca acesta să fie însoțit de o traducere în limba engleză sau franceză. Ar fi mai util dacă autoritățile moldovene ar putea furniza o copie a răspunsului în format electronic.

Sunt oricând la dispoziția dumneavoastră, în cazul în care aveți întrebări referitoare la raportul vizitei CPT sau la procedura viitoare.

Cu stimă,

Mauro PALMA
Președintele Comitetului European pentru
Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau
Pedepselor Inumane sau Degradante

I. INTRODUCERE

1. În conformitate cu articolul 7 din Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (denumită în continuare "Convenția"), o delegație a CPT a vizitat Moldova în 27-31 iulie 2009. Vizita a fost una considerată de Comitet "ca fiind necesară în circumstanțele date" (cf. articolului 7, alineatul 1 al Convenției) și a fost cea de-a unsprezecea vizită efectuată de CPT în Republica Moldova.¹

2. Vizita a fost efectuată de către următorii membri ai CPT:

Silvia CASALE (Șeful delegației)

Marija DEFINIS GOJANOVIĆ,

care au fost susținute de Johan FRIESTEDT din Secretariatul CPT.

Ei au fost asistați de:

Eric SVANIDZE, fostul șef al Departamentului Internațional al Procuraturii Generale din Georgia (expert)

Sergiu BUFTEAC (interpret)

Alexandru MELENCIUC (interpret)

Valeriu ROTARU (interpret).

3. Scopul principal al vizitei a fost de a evalua modul în care au fost efectuate investigațiile în cazurile care pot implica rele tratamente din partea poliției, în contextul evenimentelor post-electorale din aprilie 2009 de la Chișinău. De asemenea, vizita a reprezentat o ocazie de a analiza tratamentul persoanelor reținute de poliție.

În cursul lunii aprilie 2009, CPT a primit rapoarte de la diferite surse potrivit cărora, în urma alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009, sute de persoane au fost reținute de poliție după incidentele violente care au avut loc în timpul protestelor publice din fața clădirilor Președinției, Parlamentului și Guvernului din Chișinău. Aceste rapoarte au menționat maltratări fizice grave în momentul reținerii, în timpul transportului și/sau în timpul custodiei ulterioare la poliție. Comitetul a primit, de asemenea, informații care indică faptul că unele persoane au murit ca rezultat al acțiunii poliției la 7-8 aprilie 2009.

¹ Cea mai recentă vizită a CPT în Republica Moldova, care a fost de natură periodică, a avut loc în septembrie 2007. Autoritățile moldovene au autorizat publicarea raportului privind vizita din 2007, împreună cu răspunsul lor, în decembrie 2008 (vezi documente CPT/Inf (2008) 39 și CPT/Inf (2008) 40). Cu această ocazie, autoritățile moldovene au autorizat și publicarea a două rapoarte anterioare ale CPT, cu privire la vizitele ad-hoc efectuate în noiembrie 2005 și martie 2006, precum și răspunsurile lor (a se vedea documentele CPT/Inf (2008) 35, CPT/Inf (2008) 36, CPT/Inf (2008) 37 și CPT/Inf (2008) 38).

Prin scrisoarea din 15 aprilie 2009, CPT a invocat Norma 28 (1) din Regulamentul său de Procedură² și a solicitat autorităților moldovene să furnizeze o listă completă a persoanelor reținute în legătură cu evenimentele de mai sus, cu indicarea unităților în care au fost deținute, precum și informații privind starea de sănătate a fiecăreia dintre persoanele în cauză, inclusiv orice leziuni pe care acestea le-ar fi putut suferi. Comitetul a mai cerut informații cu privire la orice persoană care a decedat în cursul evenimentelor și cu privire la orice anchete inițiate în aceste decese. La 24 aprilie 2009, autoritățile moldovene au furnizat o listă de 316 de persoane care au fost private de libertate în legătură cu evenimentele din aprilie. Ele au informat CPT că toate persoanele care au fost plasate sub arest administrativ au fost eliberate din unitățile de poliție la 17 aprilie 2009, pe baza hotărârii judecătorești, și că alte 98 de persoane care s-au aflat în detenție preventivă au fost ulterior eliberate din unitatea penitenciară nr. 13. Doar unsprezece persoane au rămas în custodie. Comitetul a primit, de asemenea, o descriere a leziunilor observate de către personalul medical din penitenciar la 28 de persoane, aflate în arest preventiv după aducerea lor la 11 și 12 aprilie 2009. Mai mult, autoritățile moldovene au furnizat Comisiei rezultatele inițiale ale anchetelor în trei cazuri de deces.

Ar trebui menționat în acest context faptul că, în timpul vizitei din 2009, delegația a dat peste un număr de cazuri de persoane care au fost, sau se spune că ar fi fost, private de libertate de către poliție, în aceeași perioadă și în legătură cu evenimentele post-electorale, dar care nu au fost incluse în lista de mai sus.³

4. La scurt timp după evenimente, Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Thomas HAMMARBERG, a efectuat o vizită specială în Republica Moldova, la 25-28 aprilie 2009.⁴ La întocmirea acestui raport, CPT a luat în considerare concluziile Comisarului, precum și răspunsul autorităților moldovene la acestea.⁵

5. Delegația CPT a vizitat facilitatea de detenție temporară a Direcției Generale de Poliție, precum și secțiile de poliție ale sectoarelor Centru și Ciocana din Chișinău. De asemenea, a purtat o serie de interviuri, inclusiv la Penitenciarul nr. 13, cu presupuse victime și martori potențiali ai reținerii și tratamentelor aplicate de poliție în contextul evenimentelor din aprilie, și a examinat în detaliu o serie de fișe de investigație relevante. În plus, a discutat cu mai mulți membri ai forțelor de poliție implicate în evenimente, inclusiv unitatea de poliție cu destinație specială "Fulger".

6. În cursul vizitei, delegația a avut consultări cu Vitalie PÎRLOG, Ministrul Justiției, Ghenadie COSOVAN și Valentin ZUBIC, adjuncți ai Ministrului Afacerilor Interne, și Vasile PASCARI, prim-adjunct al Procurorului General. De asemenea, a avut discuții cu Anatolie MUNTEANU, avocat parlamentar, și alți membri ai Consiliului Consultativ pentru Prevenirea Torturii.⁶ Delegația s-a mai întâlnit și cu reprezentanți ai organizațiilor internaționale și non-guvernamentale, membri ai Asociației Baroului din Republica Moldova și avocați ai apărării.

O listă a autorităților și organizațiilor naționale consultate în timpul vizitei este oferită în Anexa II.

² Norma 28 (1) prevede următoarele: "Înainte de a decide asupra unei anumite vizite, Comitetul sau, după caz, Biroul poate solicita informații sau explicații în ceea ce privește situația generală din statul în cauză, în ceea ce privește un anumit loc, sau în ceea ce privește un caz izolat cu privire la care a primit rapoarte."

³ Aceste persoane, presupuse ca suferind rele tratamente din partea poliției, și unele dintre acuzații, erau investigate de către autoritățile de urmărire penală la momentul vizitei (a se vedea secțiunile relevante ale acestui raport).

⁴ El a fost însoțit de un expert medico-legal.

⁵ A se vedea documentul CommDH (2009) 27.

⁶ A se vedea punctul 42.

7. Cooperarea delegației cu autoritățile naționale s-a extins, iar cea cu personalul de la unitățile vizitate a fost, în general, excelentă. Delegația s-a bucurat de acces rapid la locurile de detenție vizitate, a putut avea întâlniri private cu persoanele private de libertate, și a avut acces la toate documentele necesare pentru îndeplinirea misiunii sale (inclusiv fișierele de anchetă, rapoartele medicale relevante și registrele de custodie).

Au fost întâmpinate dificultăți în ceea ce privește accesul pe teritoriul Republicii Moldova al unui membru al delegației. Intrarea în Moldova pentru acest membru al CPT a fost obiectul unei cereri de viză, dar autoritățile moldovene nu au fost în măsură să furnizeze o astfel de viză, fie la locul de intrare, fie în țara de origine a membrului delegației. Din fericire, la scurt timp înainte de vizită a fost găsit un aranjament ad-hoc, făcând posibilă depășirea acestei probleme. Cu toate acestea, **CPT speră că vor fi luate măsuri efective pentru a se asigura că astfel de dificultăți nu vor mai fi întâmpinate în viitor. Articolul 8, alineatul 2, litera (a) din Convenție instituie o obligație clară asupra Părților de a oferi membrilor unei delegații a CPT accesul pe teritoriul lor, fără restricție.**

8. Trebuie subliniat încă o dată faptul că principiul cooperării între Statele Părți la Convenție și Comitet nu se limitează la măsurile luate pentru a facilita sarcina unei delegații aflate în vizită. Acesta necesită și luarea de măsuri decisive pentru a îmbunătăți situația în lumina recomandărilor CPT. În raportul privind vizita periodică din 2007, Comitetul a remarcat că unele din recomandările sale de lungă durată trebuia încă să fie puse în aplicare, în special în ceea ce privește tratamentul persoanelor reținute de poliție. Constatările delegației din vizita din 2009 indică faptul că au fost făcute puține progrese în acest domeniu și evenimentele post-electorale din aprilie au fost o aluzie serioasă că este necesară o acțiune urgentă. În opinia Comisiei, dacă nu sunt luate fără întârziere măsuri eficiente pentru a remedia această problemă de lungă durată, acei polițiști dispuși să maltrateze persoanele aflate în custodia lor pot crede, pe bună dreptate, că pot face acest lucru cu impunitate. **CPT solicită autorităților moldovene să ia măsuri hotărâte pentru a pune în aplicare pe deplin recomandările formulate în rapoartele privind această vizită și cea anterioară, în scopul combaterii relelor tratamente aplicate de către poliție și a asigura responsabilitatea.**

II. FAPTELE CONSTATATE ÎN TIMPUL VIZITEI ȘI ACȚIUNILE PROPUSE

A. Unitățile de poliție

1. Observații preliminare

9. Dispozițiile legale care reglementează reținerea de către poliție a celor suspecți de fapte penale au rămas, în ansamblu, neschimbate de la vizita din 2007.⁷

10. În timpul vizitei din 2009, delegația a observat că practica reținerii persoanelor în arest preventiv, în facilități de detenție provizorie ale poliției (*izolatoare de detenție preventivă*, abreviat "IDP") a continuat fără a fi împiedicată. În raportul privind vizita din 2007, CPT a chemat autoritățile Republicii Moldova să acorde cea mai mare prioritate punerii în aplicare a deciziei de a transfera responsabilitatea pentru persoanele aflate în detenție preventivă Ministerului Justiției. În replică, Ministerul Afacerilor Interne a indicat faptul că a fost în favoarea unui transfer temporar de responsabilitate privind IDP la Ministerul Justiției, până la construirea de unități de judecată preliminară sub autoritatea Ministerului din urmă. Cu toate acestea, la sfârșitul vizitei din 2009, Ministrul Justiției a arătat că responsabilitatea privind IDP nu va putea fi preluată de către Ministerul său, deoarece condițiile de detenție din aceste facilități erau sub standardele acceptate.

CPT împărtășește opinia că IDP nu oferă condiții adecvate pentru reținerea persoanelor aflate în detenție preventivă. Comitetul ar dori totuși să sublinieze că, în interesul prevenirii relelor tratamente, cu cât o persoană suspectată de fapte penale trece mai devreme în mâinile unei autorități privative de libertate, care este funcțional și instituțional separată de poliție, cu atât este mai bine. Constatările delegației din vizita din 2009 sprijină acest lucru; cele mai multe cazuri de presupuse rele tratamente din partea poliției, în contextul evenimentelor din aprilie, au apărut doar după ce persoanele în cauză au fost transferate la o unitate din subordinea Ministerului Justiției sau eliberate. **CPT recomandă ca, până la construirea de noi unități de judecată preliminară, autoritățile Republicii Moldova să ia măsuri pentru a transfera responsabilitatea privind IDP la Ministerul Justiției. Mai mult, Comitetul ar dori să primească informații actualizate privind progresele realizate în construirea de noi unități de judecată preliminară în cadrul Ministerului Justiției.**

11. Cadrul legal pentru privarea de libertate a persoanelor reținute pentru contravenții administrative este asigurat de un nou Cod al Contravențiilor, care a intrat în vigoare după evenimentele din aprilie, la 31 mai 2009, și a înlocuit Codul Contravențiilor Administrative din 1985. Potrivit noilor prevederi legale, persoanele în cauză pot fi condamnate la maxim 15 zile de privare de libertate, o perioadă care poate fi prelungită la 30 de zile, în cazul în care persoanele respective au comis mai mult de o infracțiune.⁸

⁷ A se vedea punctul 8 din documentul CPT/Inf (2008) 39. În special, în conformitate cu Secțiunea 11 (4) din Codul de Procedură Penală, poliția poate, pe propria sa autoritate, să rețină persoanele suspectate de o infracțiune pentru maxim 72 de ore. Înainte de expirarea acestei perioade, persoana reținută trebuie să fie sau arestată preventiv prin ordinul unui judecător, sau eliberată.

⁸ A se vedea Secțiunea 38(4) din Codul Contravențiilor.

În trecut, CPT a recomandat în mod repetat ca detenția pentru contravențiile administrative să nu mai poată fi speculată de către ofițerii de poliție operativi în scopul de a reține și ancheta persoane suspectate de infracțiuni penale, fără a fi oferite garanții inerente în cadrul procedurii penale. Constatările delegației din vizita din 2009 sugerează că astfel de practici abuzive au fost răspândite în contextul evenimentelor din aprilie. Prin urmare, CPT salută faptul că noul Cod al Contravențiilor restrânge competențele poliției de a reține persoane, pe propria sa autoritate, pentru mai mult de trei ore.⁹ Totuși, delegația a auzit unele acuzații recente din partea persoanelor reținute, precum că procedura aplicată în conformitate cu Codul Contravențiilor (pentru insulta adusă reprezentanților organelor legii, spre exemplu) a fost inițiată împotriva lor, după ce au refuzat să mărturisească o faptă penală, în ciuda comportamentului lor corect față de poliție, și că obiecțiile lor au avut puțină greutate în fața procurorilor și judecătorilor. Lipsa accesului la un avocat cu practică, în acest stadiu al procedurii, a exacerbât această situație. **CPT recomandă ca procurorii și judecătorii să fie încurajați să fie deosebit de vigilenți în ceea ce privește posibila speculare de către poliție a prevederilor Codului Contravențiilor, pentru a eluda durata de reținere în custodia poliției a persoanelor suspectate de fapte penale. De asemenea, se face trimitere la punctul 34 în ceea ce privește accesul la un avocat.**

Potrivit Codului de Executare, persoanele aflate sub arest administrativ în temeiul Codului Contravențiilor trebuie să fie reținute cel puțin în condițiile prevăzute pentru deținuții condamnați plasați sub un regim "inițial" în instituțiile penitenciare.¹⁰ Astfel, se pare că, în timpul vizitei din 2009, un număr de persoane aflate în stare de arest au continuat să-și execute sentințele administrative în unitățile de poliție, care, cu siguranță, nu oferă astfel de condiții. **CPT recomandă ca autoritățile moldovene să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că persoanele aflate sub arest administrativ își execută sentințele în unitățile penitenciare.**

2. Tortura și alte forme de rele tratamente

12. În cursul vizitei din 2009, delegația CPT a aflat despre un număr deosebit de mare de acuzații credibile și consecvente de rele tratamente din partea poliției, în contextul evenimentelor post-electorale din aprilie 2009. Multe persoane intervievate s-au referit la observațiile făcute de personalul poliției, care sugera faptul că presupusele maltratări au fost impuse ca represalii pentru actele de violență împotriva poliției din timpul zilei de 7 aprilie.

13. Un număr considerabil de persoane intervievate s-au plâns cu privire la *utilizarea excesivă a forței și a relelor tratamente în timpul intervenției poliției din noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009 în Chișinău*. Brigada de Poliție cu Destinație Specială "Fulger" (denumită în continuare BPDS "Fulger"¹¹) a avut un rol de prim rang în acest context. BPDS "Fulger" a fost desfășurată în jurul amiezii datei de 7 aprilie 2009, pentru a susține alte forțe de poliție (inclusiv unitatea pentru controlul mulțimii a Direcției Generale de Poliție din Chișinău, "Scut") cu scopul de a proteja clădirile Președinției și Parlamentului. În după-amiaza acelei zile, BPDS "Fulger" și alte forțe de poliție s-au confruntat, aparent, cu serioase dificultăți în controlul mulțimii și reținerii unui grup de protestatari violenți și, în acest context, au folosit trei grenade cu gaze paralizante.¹² Din interviuri private și dosare medicale văzute de către delegație la Spitalul de Urgență Chișinău, se pare că mai multe persoane, aflate în picioare în rândul mulțimii, au suferit multiple traumatisme cauzate de utilizarea acestor dispozitive (de ex. "Traumatism cranio-cerebral închis", "traumatism baric acut", "arsuri").

⁹ De exemplu, anumite infracțiuni nu mai sunt pedepsite prin plasarea sub arest (de ex. huliganism mărunț). În plus, în anumite cazuri, decizia de a reține o persoană pentru mai mult de trei ore (de ex. în cazul opunerii de rezistență sau insultei aduse reprezentanților organelor legii) trebuie luată acum de către un procuror.

¹⁰ A se vedea Secțiunea 338 a Codului de Executare.

¹¹ *Brigada de poliție cu destinație specială "Fulger"*.

¹² Adică "Zarya-2", dispozitive diversioniste producătoare de lumină și zgomot.

Mai târziu, în timpul nopții, BPDS "Fulger" a luat măsuri, după ce câteva persoane au început să distrugă chioșcuri și automobile. Membri ai forțelor speciale de poliție care, după cum se pretinde, purtau cagule, pe lângă căștile de protecție cu ecran de plastic, au început o reținere la scară largă a persoanelor aflate în interiorul și în apropierea Pieței Marii Adunări Naționale din fața clădirii Guvernului, cu sprijinul ulterior al personalului din cadrul Direcției Generale de Poliție din Chișinău. Potrivit comandantului adjunct al BPDS "Fulger", care s-a întâlnit cu delegația, tuturor persoanelor în cauză li s-a ordonat să se întindă, dar ele nu au respectat ordinul, iar poliția le-a reținut pentru opunere de rezistență (au fost întocmite circa 50 de rapoarte de reținere).

Aproape toate persoanele intervievate de către delegație, care au fost reținute în noaptea de 7 spre 8 aprilie, au susținut că nu au opus nici o rezistență poliției și s-au așezat în momentul când li s-a cerut să facă acest lucru, după care ar fi fost lovite cu picioarele, cu bastoanele și cu paturile armelor de către polițiști mascați. Unele persoane care s-au întâlnit cu delegația au indicat faptul că au văzut un tânăr (identificat ca A¹³), lovit cu putere și repetat cu patul armelor de către doi polițiști (s-a afirmat că unul dintre ei a tras, în prealabil, un foc de armă în aer). Conform relatărilor, A a încercat să se apere cu brațele și a fost văzut culcat pe spate înainte de a înceta să se miște, după care polițistul, despre care s-a afirmat că a tras în aer, ar fi spus "Asta e". Alte persoane intervievate au indicat faptul că bătăile au încetat după ce un ofițer de poliție și-a avertizat colegii că o persoană a murit.

În plus, multe persoane care s-au întâlnit cu delegația au susținut prezența relelor tratamente din partea polițiștilor mascați în timpul transportului (lovituri de pumn, lovituri de picior) și/sau la sosirea la un sediu de poliție (lovituri cu bastoanele, paturile armelor sau alte obiecte dure pe diferite părți ale corpului, în timp ce persoanele în cauză au fost puse cu fața la zid).

Informațiile adunate de către delegație în timpul vizitei din 2009 sugerează faptul că un număr de persoane au suferit răni grave, ca urmare a presupuselor rele-tratamente.¹⁴

14. Delegația a mai aflat numeroase relatări, de la femei, bărbați și minori deopotrivă, privind *maltratări fizice în timpul aflării în custodia poliției, în cursul zilei de 8 aprilie și/sau în zilele următoare*. Majoritatea persoanelor intervievate, care nu au fost eliberate la scurt timp după reținere, s-au plâns de bătăi repetate sau prelungite în timpul interogatoriului inițial din partea ofițerilor de poliție operativi sau între două ședințe de interogare (de ex. pumni și lovituri cu un baston sau cu o sticlă de plastic umplută cu apă). Delegația a auzit, de asemenea, afirmații răspândite privind amenințări cu rele tratamente fizice (inclusiv violul) și uciderea în timpul interogatoriului inițial al poliției. Persoanele intervievate au menționat nu numai natura represivă a presupuselor rele tratamente, dar au susținut și că acestea au avut drept scop obținerea de declarații de la ei.

Multe persoane intervievate au mai afirmat că au fost lovite cu bastoanele și cu picioarele, atunci când treceau printr-un "coridor" format din polițiști, înainte de a intra într-o unitate de poliție sau a fi transferate.

Mai mult, delegația a primit câteva declarații de maltratare din partea personalului de arest (de ex. lovituri) la intrarea în IDP al Direcției Generale de Poliție din Chișinău.

¹³ A se vedea punctul 50, în ceea ce privește ancheta în acest caz.

¹⁴ A se vedea, de exemplu, punctele 53 și 55.

15. Cele mai multe dintre afirmațiile de mai sus au fost susținute de probe medico-legale sau de alt fel. În unele cazuri, autoritățile competente de urmărire penală au considerat că relele tratamente invocate s-ar putea considera drept tortură, în conformitate cu Secțiunea 309¹ din Codul Penal (a se vedea punctul 49). CPT împărtășește acest punct de vedere. În plus, constatările de mai sus conduc Comitetul la concluzia că, mai degrabă decât a fi incidente izolate, au existat modele ale relexor tratamente invocate.

16. Interlocutorii oficiali care s-au întâlnit cu delegația în timpul vizitei din 2009 au subliniat faptul că situația apărută la 7-8 aprilie a fost fără precedent, și că 296 de polițiști, inclusiv 47 de membri ai BPDS "Fulger", au fost răniți. CPT recunoaște pe deplin natura extrem de provocatoare a situației cu care s-au confruntat aceștia; trebuie să se sublinieze totuși faptul, că unui răspuns al autorității statului la o situație de violență nu poate în nici un caz să i se permită să degeneze în acte de tortură sau alte forme de rele tratamente. **Comitetul reiterează recomandarea ca toți ofițerii de poliție să primească, la intervale regulate, un mesaj ferm de "tolerantă zero" față de maltratare, inclusiv prin adoptarea unei declarații la cel mai înalt nivel. Trebuie să se precizeze din nou faptul că autorii relexor tratamente, și cei care consimt sau încurajează astfel de acte, vor fi supuși unor sancțiuni severe.**

De asemenea, Comitetul recomandă ca metodele utilizate de către membrii BPDS "Fulger" și alte forțe de poliție, implicate în reținerea de persoane în contextul unor situații de control al mulțimii, să fie supuse unei supravegheri independente mai strânse și mai eficiente.

17. CPT recunoaște că purtarea cagulelor poate fi justificată în contextul intervențiilor poliției cu grad ridicat de risc (cum ar fi operațiunile anti-revoltă din afara unei situații privative de libertate). Cu toate acestea, identificarea ulterioară a persoanelor în cauză ar trebui să fie posibilă în toate cazurile (de exemplu, prin purtarea unui semn vizibil și a numărului de identificare de pe uniformă). **CPT recomandă ca autoritățile moldovene să ia măsurile necesare, având în vedere observațiile de mai sus. Dacă este necesar, dispozițiile legale relevante trebuie modificate.**

18. La sfârșitul vizitei din 2009, delegația a solicitat autorităților moldovene să ofere CPT informații detaliate privind planificarea operațiunilor viitoare de control al mulțimii, instruirea specifică pentru astfel de operațiuni, precum și criteriile de utilizare a forței fizice și/sau "mijloacelor speciale" în situații de control al mulțimii și în timpul reținerii de persoane în astfel de circumstanțe. În răspunsul lor din 26 octombrie 2009, autoritățile moldovene s-au referit doar la datoria poliției de a asigura securitatea publică în cursul manifestațiilor. CPT trebuie să sublinieze că, în plus față de dispozițiile legale generale cu privire la utilizarea forței, "mijloacelor speciale" și armelor, ar trebui să fie clar definite criteriile privind utilizarea fiecărui tip de armă și "mijloace speciale" în situațiile sus-menționate.

Comitetul trebuie să reitereze solicitarea delegației. În special, CPT ar dori să obțină informații despre criteriile specifice privind utilizarea fiecărui tip de echipament disponibil (inclusiv grenade cu gaze paralizante), ținând cont de tipurile de leziuni pe care un astfel de echipament le poate provoca. De asemenea, am dori să primim informații privind măsurile avute în vedere sau luate pentru actualizarea competențelor personalului de poliție în rezolvarea situațiilor problematice întâlnite în timpul operațiunilor de control al mulțimii și în utilizarea forței doar atât cât este necesar.

19. Relele tratamente din partea poliției în Republica Moldova nu se limitează la evenimentele post-electorale din aprilie 2009. Ar trebui remarcat faptul că delegația a primit unele relatări privind maltratarea unor persoane care nu au fost reținute în legătură cu evenimentele din aprilie (adică pumni, lovituri cu sticle de plastic umplute cu apă și, într-un caz, suspendarea de brațe). Majoritatea acestor acuzații sunt asociate perioadei interogatoriului inițial al ofițerilor de poliție operativi și se referă la săptămânile de dinaintea vizitei.

Constatările delegației din vizita din 2009 indică faptul că problema relelor tratamente persistă în practica de zi cu zi a poliției, în special în timpul interogatoriului inițial. Dacă toate structurile relevante din sistemul de justiție penală nu-și intensifică eforturile pentru a rezolva această problemă, un astfel de comportament va rămâne o caracteristică a practicii de acțiune a poliției. În raportul privind vizita din 2007, Comitetul a recomandat să se acorde atenție reunirii eforturilor tuturor structurilor relevante într-o strategie concertată, cum ar fi un Plan Național de Acțiune împotriva torturii. **CPT reiterează această recomandare.**

20. De asemenea, este demn de remarcat un fapt: camerele speciale de interviu din interiorul blocului de celule de la IDP din Chișinău au rămas, în mare parte, insuficient folosite. Din documentația consultată în timpul vizitei din 2009 a reieșit în mod clar faptul că persoanele reținute au continuat să fie interogate în mod regulat în afara acestor camere, în interiorul sau în afara sediului IDP. Acest lucru generează o situație cu risc ridicat. **CPT solicită autorităților moldovene să ia măsuri pentru a se asigura că interviurile luate de poliție persoanelor deținute în IDP au loc numai în camere indicate în acest scop.**¹⁵

21. Delegația CPT a descoperit câteva cazuri în care judecătorii au ordonat examinarea plângerilor de rele tratamente, făcute de persoane reținute în contextul evenimentelor din aprilie. Însă delegația a aflat și despre multe acuzații, cum că judecătorii au ignorat leziuni vizibile prezentate de către persoanele aduse în fața lor, și/sau plângerile acestora privind rele tratamente recente din partea ofițerilor de poliție. **CPT recomandă ca autoritățile moldovene să depună eforturi suplimentare, inclusiv, dacă este necesar, prin modificări legislative, pentru a se asigura că, ori de câte ori o persoană reținută, adusă în fața unui judecător, invocă rele tratamente din partea poliției, aceste acuzații să fie înregistrate în scris, o examinare medico-legală să fie ordonată imediat, și să fie luate măsurile necesare pentru a garanta că acuzațiile sunt investigate în mod corespunzător. O astfel de abordare ar trebui să fie urmată indiferent dacă persoana în cauză are sau nu leziuni vizibile. În plus, chiar și în absența unei acuzații exprese de maltratare, judecătorii trebuie să adopte o atitudine proactivă; de exemplu, un examen medico-legal trebuie să fie solicitat ori de câte ori există alte motive pentru a crede că o persoană ar fi putut fi victima relelor tratamente.**

22. În raportul referitor la vizita anterioară, CPT a subliniat faptul că îngrijirea eficientă a leziunilor de către personalul medical poate aduce o contribuție semnificativă la prevenirea relelor tratamente aplicate persoanelor reținute de poliție, și a făcut o serie de recomandări menite să îmbunătățească *procedurile urmate de personalul medical care lucrează în IDP*. În timpul vizitei din 2009, delegația a observat aceleași deficiențe ca și cele identificate în trecut. Au existat întârzieri nejustificate în examinarea deținuților nou admiși (de ex., de până la câteva zile). Îngrijirea leziunilor a fost în general superficială, fiind efectuată de rutină, în prezența personalului de supraveghere sau operativ, iar o copie a raportului întocmit în urma unei examinări a fost accesibilă personalului de poliție. Deloc surprinzător, leziunile suferite de persoanele reținute în contextul evenimentelor din aprilie 2009 au fost frecvent descoperite și/sau înregistrate numai după eliberarea sau transferul la o unitate de penitenciar.

¹⁵ A se vedea secțiunea II.A.3, în ceea ce privește garanțiile procedurale care ar trebui să se aplice în contextul interviurilor organelor de poliție.

În schimb, *îngrijirea leziunilor la sosirea în Penitenciarul nr. 13* din Chișinău a fost, în general, de un nivel mai bun: persoanele nou sosite sub arest preventiv au fost examinate de către personalul de îngrijire a sănătății din penitenciar, la scurt timp după admitere, iar rapoartele care descriu leziunile observate în timpul examenului medical au fost transmise autorităților de urmărire penală. Cu toate acestea, înregistrarea leziunilor nu a fost pe deplin satisfăcătoare: într-un număr de cazuri, descrierea leziunilor a fost succintă, iar evidențele au cuprins rareori relatările deținuților cu privire la originea leziunilor suferite.

23. În cursul vizitei din 2009, delegația a fost informată că 97 de persoane au fost admise la *Spitalul de Urgență din Chișinău* în legătură cu evenimentele din aprilie, din care 24 au fost spitalizate. Ele au fost examinate medical, și conform conducerii spitalului, pacienții au fost informați cu privire la dreptul lor de a fi examinați de un medic legist recunoscut. Însă evidențele spitalului nu conțin întotdeauna declarațiile pacienților în ceea ce privește cauza leziunilor, iar atunci când au existat astfel de declarații, de multe ori acestea nu au fost detaliate (de ex. "Agresat de poliție").

Delegația a fost informată că exista un polițist de serviciu la spital. El era anunțat de către personalul medical despre orice cazuri în care pacienții au fost victime ale violenței, iar rolul său consta în intervierea pacienților în cauză și raportarea unor astfel de cazuri la poliție. În ceea ce privește pretinsele leziuni provocate de personalul de poliție, CPT consideră că o astfel de măsură este nu numai nepotrivită, dar expune pacienții respectivi și la riscul de intimidare și represalii din partea poliției. Nu este surprinzător faptul că, după cum rezultă din constatările delegației, anumiți pacienți au preferat, în această etapă, să nu-și dezvăluie identitatea reală sau să ascundă informația că leziunile le-au fost provocate de către poliție.

24. În lumina celor de mai sus, **CPT solicită autorităților moldovene să se asigure că:**

- **toate persoanele admise la un IDP sunt văzute de către un asistent medical în termen de 24 de ore de la sosire; examinarea ar trebui să implice o îngrijire sistematică a leziunilor corporale ale persoanei reținute;**
- **toate tipurile de examinări ale personalului medical, care lucrează sau care intervine într-un IDP sau unitate penitenciară, sunt efectuate în afara audierilor și - cu excepția cazului când specialistul medical respectiv solicită în mod expres altfel într-un anumit caz - ferit de privirile personalului non-medical;**
- **confidențialitatea documentației medicale este strict respectată în IDP. Firește, personalul medical care lucrează sau care intervine în IDP poate informa personalul de supraveghere, pe baza nevoii de a cunoaște, cu privire la starea de sănătate a unei persoane reținute, inclusiv medicamentele luate și anumite riscuri pentru sănătate;**
- **dosarele medicale ale IDP, unităților și spitalelor penitenciare conțin toate declarațiile făcute de persoanele nou admise, care sunt relevante pentru examinarea medicală (inclusiv orice acuzație de rele tratamente din partea reprezentanților ordinii publice), precum și toate concluziile medicale obiective, bazate pe o examinare aprofundată. Ori de câte ori sunt înregistrate leziuni, care sunt în concordanță cu acuzațiile de rele tratamente făcute de o persoană, înregistrarea trebuie în mod sistematic adusă la cunoștința procurorului competent, și trebuie efectuată cu promptitudine o examinare a unui medic legist recunoscut. Mai mult, rezultatele fiecărei examinări trebuie puse la dispoziția persoanei în cauză și a avocatului său. În nici un caz, astfel de situații nu ar trebui aduse în atenția personalului de poliție.**

În scopul de a garanta independența personalului de îngrijire medicală care lucrează în IDP, Comitetul consideră că este important ca acesta să fie aliniat cât mai mult posibil la condițiile de prestare a serviciilor de sănătate din cadrul comunității în ansamblu. **CPT ar dori să știe ce măsuri au fost avute în vedere pentru a asigura independența personalului de îngrijire medicală care lucrează în IDP.**

25. CPT observă cu interes faptul că unele persoane intervievate au fost *examine de către un medic legist* din proprie inițiativă, după eliberare.

Cu toate acestea, examinarea fizică a persoanelor în cauză nu a fost întotdeauna aprofundată (de exemplu, într-un caz, un posibil traumatism cranian nu a fost investigat). Mai mult, descrierea leziunilor, relatările persoanelor în cauză și concluziile cu privire la gradul de concordanță dintre constatările medicale și acuzații au fost de multe ori insuficient de detaliate în rapoartele medico-legale studiate de către delegație. **CPT recomandă ca autoritățile moldovene să ia măsuri pentru a îmbunătăți calitatea examinărilor și rapoartelor medico-legale, ținând cont de liniile directe internaționale cu privire la examinarea și documentarea probelor fizice de tortură și alte forme de rele tratamente.**¹⁶

3. Garanții procedurale împotriva relelor tratamente pentru persoanele reținute de poliție

26. Prevederile din Codul de Procedură Penală (CPP) referitoare la cele trei garanții fundamentale susținute de CPT, respectiv dreptul persoanelor reținute de a informa o rudă sau o terță parte, la alegere, despre situația lor, și de a avea acces la un avocat și un medic, au rămas practic neschimbate de la vizita din 2007.

Din informațiile culese de către delegație în timpul vizitei din 2009, reiese că cele mai multe dintre recomandările făcute de CPT, care vizează consolidarea garanțiilor de mai sus și funcționarea lor în practică, urmează încă să fie puse în aplicare.

27. Persoanele care au fost recent reținute de poliție au indicat faptul că au fost informate cu privire la *dreptul lor de a anunța reținerea*, majoritatea dintre ei fiind puși în situația de a-și notifica prompt familia despre situația lor și locul de detenție.

Astfel, multe persoane care au fost reținute de poliție în contextul evenimentelor din aprilie 2009 au susținut că detenția lor și/sau la locul lor de detenție a rămas necunoscut membrilor de familie pentru o perioadă de până la câteva zile. Înalți funcționari ai Ministerului Afacerilor Interne care s-au întâlnit cu delegația au recunoscut că, din cauza transferării multor persoane reținute la IDP din afara capitalei, ar fi avut loc întârzieri nejustificate în notificarea reținerii. Totuși, din interviuri se constată că aceste întârzieri au apărut și în ceea ce privește persoanele reținute în Chișinău.

În acest sens, este îngrijorător faptul că punctul 173, paragraful 4, din CPP încă nu a fost modificat, în vederea reducerii perioadei în care anunțarea reținerii poate fi împiedicată și a definiții mai precise a noțiunii de "circumstanțe excepționale".

¹⁶ A se vedea, în special, Manualul privind Investigarea și Documentarea Eficientă a Torturii și Altor Tratamente sau Pedepse Crude, Inumane sau Degradante (denumit în general "Protocolul de la Istanbul"), prezentat la Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului în 1999.

28. În timpul vizitei din 2009 au fost observate puține progrese în ceea ce privește funcționarea în practică a dreptului de acces la un avocat. Majoritatea persoanelor care s-au întâlnit cu delegația, care erau, sau fuseseră recent reținute de poliție, au afirmat că au fost interogate de ofițeri operativi în timpul unei perioade inițiale de privare de libertate, fără ca un avocat să fie prezent, și că nu au avut nici un acces la un avocat până la semnarea unei declarații sau până la prima audiere. Baroul Avocaților din Moldova a informat delegația că mai multor avocați li s-a refuzat accesul la clienții lor în timpul evenimentelor post-electorale din aprilie, ceea ce a determinat Baroul să facă o declarație publică.¹⁷

Un nou sistem de asistență juridică gratuită pentru persoanele nevoiașe suspectate de fapte penale a intrat în vigoare la mijlocul anului 2008, ca urmare a intrării în vigoare a Legii privind Asistența Juridică din 26 iulie 2007. Cu toate acestea, un număr considerabil de persoane reținute, intervievate de către delegație, s-au plâns de calitatea avocaților *ex officio*. Inacțiunea anumitor avocați *ex officio* în timpul evenimentelor din aprilie 2009, când clienții lor au prezentat leziuni vizibile sau presupuse rele tratamente, a provocat scepticism cu privire la independența lor față de poliție și autoritățile de urmărire penală.

29. Dreptul persoanelor aflate în custodia poliției de a avea *acces la un medic* (inclusiv unul la alegerea lor) nu este încă în mod expres garantat de legislație. În raportul privind vizita din 2007, CPT a considerat că forma redactării punctului 64, alineatul 2, sub-paragraful 15 din CPP (adică, dreptul "de a înainta cereri, inclusiv pentru asistență medicală independentă") nu reușește să îndeplinească recomandarea de lungă durată a Comitetului în acest sens. Multe persoane care se aflau în custodia poliției, în contextul evenimentelor din aprilie 2009, s-au plâns de faptul că, în ciuda cererilor repetate la asistență medicală independentă, li s-a refuzat o astfel de asistență. În unele cazuri, personalul poliției ar fi refuzat accesul la un medic, pentru a obține o mărturie sau alte declarații de la persoanele rănite reținute în cauză. În plus, au apărut în câteva cazuri persoane care au prezentat leziuni vizibile, cărora nu li s-a pus la dispoziție îngrijire medicală, pe motiv că nu au solicitat aceasta în mod specific. Astfel de situații nu numai că privează persoanele reținute de o garanție care poate juca un rol important în prevenirea relelor tratamente, dar poate avea și repercusiuni grave asupra stării de sănătate a persoanelor aflate în custodia poliției. În mod cert, accesul la un medic independent nu ar trebui să fie lăsat la latitudinea ofițerilor de poliție.

30. Cum a fost cazul și în trecut, *informațiile cu privire la drepturi* au fost furnizate persoanelor reținute doar în momentul în care protocolul de detenție a fost întocmit, ceea ce s-a petrecut, uneori, la câteva ore după reținerea efectivă.

31. În ceea ce privește *ținerea evidenței*, din examinarea de către delegație a dosarelor individuale, a rezultat că termenul limită legal de trei ore pentru întocmirea unui protocol de detenție nu a fost respectat cu strictețe: întârzieri considerabile ar fi avut loc între privarea efectivă de libertate și elaborarea unui protocol de detenție (până la 17 ore), în timpul evenimentelor din aprilie. Mai mult, în multe cazuri, persoanele intervievate au contestat exactitatea momentului arestării înregistrat în protocoalele de detenție și/sau al înregistrării eliberării.

¹⁷ A se vedea Declarația Baroului Avocaților din Republica Moldova din 17 aprilie 2009.

Evidențele privind custodia au prezentat aceleași deficiențe ca în trecut (de ex. informații lipsă, inexacte sau contradictorii, neînregistrarea reținerii anumitor persoane). Cu titlu de exemplu, delegația a observat diferențe de până la 22 de ore între momentul transferului și momentul admiterii, înregistrate la secția de poliție a sectorului Centru și IDP al Direcției Generale de Poliție, deși aceste două unități de poliție sunt fizic aproape una de cealaltă. CPT trebuie să sublinieze încă o dată, că nici o garanție juridică împotriva reținerii nu este mai fundamentală decât cerința ca privarea de libertate a unei persoane să fie corect înregistrată.

32. Având în vedere constatările de mai sus, **CPT solicită autorităților moldovene să ia toate măsurile necesare, inclusiv la nivel legislativ, pentru a pune în aplicare, fără alte întârzieri, recomandările sale făcute la punctele 26-33 din raportul privind vizita din 2007; comentariile făcute la punctele 26 și 30 ar trebui de asemenea luate în considerare.**¹⁸

În plus, **Comitetul recomandă ca procurorii și înalții funcționari de poliție să-și sporească vigilența în ceea ce privește respectarea prevederilor legale privind detenția și acuratețea protocoalelor de detenție și a evidențelor de custodie.**

33. În cursul vizitei din 2009, delegația a acordat, de asemenea, o atenție deosebită unor garanții suplimentare aplicabile minorilor reținuți de poliție. Minorii intervievați au afirmat că au fost interogați de către ofițerii sau anchetatorii operativi și făcuți să semneze documente (mărturii sau alte declarații) fără prezența unui avocat și/sau a unei alte persoane adulte de încredere. **CPT recomandă să fie luate măsuri pentru a se asigura că minorii nu fac vreo declarație sau semnează vreun document referitor la infracțiunea de care sunt suspectați fără a beneficia de un avocat și, în mod ideal, un alt adult de încredere să fie prezent pentru a-i ajuta.**

34. În ceea ce privește persoanele reținute pentru contravenții administrative, noul Cod al Contravențiilor prevede dreptul persoanelor reținute de a informa două persoane, la alegere, despre situația lor. Accesul la un avocat trebuie să fie acordat în termen de trei ore de la detenție.¹⁹ Codul nu conține nici o dispoziție în ceea ce privește dreptul de acces la un medic (inclusiv unul la alegerea persoanei reținute). **CPT recomandă ca autoritățile moldovene să ia măsuri, inclusiv prin modificări legislative, pentru a garanta că persoanele deținute în temeiul Codului Contravențiilor se bucură de dreptul de notificare a custodiei și de acces la un avocat și un medic, chiar de la intrarea în custodia poliției.**²⁰

35. CPT trebuie să sublinieze faptul că, chiar dacă garanțiile de mai sus au fost puse în aplicare în mod corespunzător, în condiții normale, trebuie instituit un regim special pentru a asigura funcționarea lor în practică, atunci când se planifică intervenții ale poliției care pot duce la rețineri de persoane pe scară largă. Comitetul speră că autoritățile Republicii Moldova vor institui un astfel de regim, oricând va fi nevoie în viitor.

¹⁸ Pentru a facilita referința, recomandările și observațiile CPT sunt reproduse în Anexa I.

¹⁹ A se vedea punctele 378 și 384, alineatul 2, sub-punctele d, f și g, din Codul Contravențiilor.

²⁰ A se vedea și punctul 11.

4. Condițiile de detenție

36. CPT constată cu satisfacție că celulele IDP al Direcției Generale de Poliție din Chișinău au fost dotate cu paturi și că unele lucrări de reparație au fost efectuate cu câteva luni înainte de vizită. Cu toate acestea, condițiile predominante din această facilitate încă nu erau potrivite pentru ca persoanele aflate în arest preventiv și cele reținute pentru contravenții administrative să fie ținute acolo perioade îndelungate de timp: nivel ridicat de ocupare a celulelor (4 locuri într-o celulă de 10 m²), iluminat slab în celule, acces la exerciții în aer liber limitat la circa 15 minute. **CPT recomandă ca aceste deficiențe să fie remediate** (a se vedea, de asemenea, recomandările făcute la punctele 10 și 11).

37. Deși nu au existat minori deținuți la momentul vizitei, personalul de poliție care lucrează în IDP al Direcției Generale de Poliție a informat delegația că minorii pot fi deținuți împreună cu un adult ales cu atenție (de ex. un infractor aflat la prima faptă sau un fost polițist). În opinia CPT, având în vedere vulnerabilitatea deosebită a minorilor aflați în custodia poliției, riscurile inerente cazării minorilor în comun cu persoane adulte deținute sunt de așa natură, încât acest lucru nu ar trebui să apară. **CPT recomandă ca personalul de poliție să primească instrucțiuni clare cu privire la această chestiune.**

În plus, au existat femei reținute la IDP. Însă nu există încă nici un ofițer de sex feminin în rândul personalului de supraveghere din IDP. Au existat trei posturi vacante de personal la momentul vizitei, iar delegația a fost informată că administrația a luat în considerare angajarea de ofițeri de supraveghere de sex feminin. **CPT ar dori să fie informat cu privire la demersurile întreprinse în acest sens.**

38. Delegația a fost informată de către personalul de poliție că celulele de la secțiile de poliție ale sectoarelor Centru și Ciocana din Chișinău au fost proiectate pentru a deține persoane în perioade de detenție care nu depășesc trei ore. Cu toate acestea, din constatările delegației reiese în mod clar că poliția a continuat să dețină persoane peste noapte în celulele respective (până la 48 de ore) fără a le oferi saltele, pături sau alimente.

La Ciocana, unica schimbare făcută la celule de la vizita din 2004 a fost instalarea de echipament de iluminat artificial; chiar mărimea celulelor (circa 2 m²) le face improprii pentru o ședere de mai mult de câteva ore.²¹

CPT solicită autorităților moldovene să ia măsuri eficiente pentru a asigura că persoanele reținute nu sunt ținute peste noapte în secțiile de poliție locale, și că le sunt oferite alimente la mesele normale. În plus, celulele de la secția de poliție din sectorul Ciocana nu ar trebui folosite niciodată pentru perioade de detenție de peste trei ore.

39. În timpul vizitei din 2009, autoritățile moldovene au recunoscut că poliția nu au fost în măsură să ofere condiții adecvate de detenție în timpul evenimentelor din aprilie 2009, din cauza supraaglomerării serioase. De exemplu, din registrele de custodie consultate de către delegație a reieșit faptul că 74 de persoane reținute au petrecut noaptea de 8 spre 9 aprilie 2009 la secția de poliție a sectorului Centru, și 137 de persoane au fost deținute la IDP al Direcției Generale de Poliție (la o capacitate de 78 de locuri) pe 9-10 aprilie 2009. Este clar că au trecut câteva zile înainte de a fi luate măsuri pentru a remedia această situație în Chișinău. **CPT speră că vor fi formulate planuri de urgență, atunci când se vor planifica viitoare operațiuni de poliție care pot duce la rețineri de persoane pe scară largă, pentru a evita supraaglomerarea în unitățile de poliție.**

²¹ A se vedea punctul 43 din documentul CPT/Inf (2006) 7.

5. Mecanisme de monitorizare independentă a unităților de poliție

40. Controlul unităților de poliție de către procurori publici a fost consolidat în timp, de la prima vizită a CPT în Republica Moldova, în 1998. La scurt timp după evenimentele post-electorale din aprilie 2009, procurorii au efectuat vizite la centrele de detenție ale poliției. Delegația a fost informată că ei au primit și au procesat mai multe plângeri de maltratare în cadrul acestor inspecții.

Totuși, majoritatea persoanelor care au fost reținute în acele zile, și care s-au întâlnit cu delegația, au susținut că, înainte de astfel de vizite, au fost avertizați de către personalul de poliție să nu facă nici o plângere procurorilor. Mai mult, procurorii au fost aparent însoțiți de personal de poliție și nu au solicitat întrevederi private cu persoanele reținute.

41. În raportul privind vizita din 2007, CPT a subliniat faptul că, în plus față de inspecțiile existente ale procurorilor, alte mecanisme de monitorizare independentă a unităților de poliție pot aduce o contribuție importantă la prevenirea relelor tratamente; CPT a invitat autoritățile Republicii Moldova să dezvolte în continuare sistemul vizitelor de monitorizare a unităților de poliție de către organisme independente din afară (de ex. ONG-uri).

42. Delegația care a efectuat vizita din 2009 a observat progrese în acest sens. Au fost luate măsuri în special pentru dezvoltarea unui mecanism național de prevenire, în scopul îndeplinirii obligațiilor Republicii Moldova în cadrul Protocolului Opțional la Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva Torturii și altor Tratamente sau Pedepse Crude, Inumane sau Degradante. În urma adoptării modificărilor legislative și a regulamentelor,²² Consiliul Consultativ pentru Prevenirea Torturii, atașat pe lângă Oficiul Avocaților Parlamentari (Centrul pentru Drepturile Omului), și-a desfășurat prima sesiune de lucru în aprilie 2008. Acest Consiliu ar trebui să fie compus din unsprezece membri, inclusiv avocatul parlamentar responsabil pentru mecanismul respectiv și reprezentanți ai ONG-urilor. Obiectivul declarat a fost efectuarea a cel puțin două vizite pe săptămână.

43. La momentul vizitei din 2009, Consiliul Consultativ cuprindea doar cinci membri, printre care trei reprezentanți ai ONG-urilor. Șase locuri din cadrul Consiliului erau vacante și nu exista nici un membru cu pregătire medicală recunoscută. În plus, delegația a aflat că înființarea Consiliului nu a fost însoțită de o creștere corespunzătoare a resurselor bugetare, ceea ce îi poate împiedica serios activitatea.

În urma evenimentelor din aprilie, un număr de persoane care s-au întâlnit cu delegația au fost intervievate în particular de către membrii Consiliului, în timp ce se aflau în detenție. Unii s-a referit și la vizita avocatului parlamentar; însă, s-a afirmat că acesta a fost întotdeauna însoțit de personalul de supraveghere. Mai mult, între 9 și 23 aprilie 2009, conform relatărilor, în opt cazuri membrii Consiliului nu au fost în măsură să își îndeplinească sarcinile; refuzul accesului (în 9 și 11 aprilie), întârzierea accesului (de până la două ore) și refuzul de a le permite să consulte registrele de custodie, au fost printre problemele majore întâmpinate. Ofițerii de poliție care s-au întâlnit cu delegația au justificat problemele de acces prin lipsa informațiilor, în special în ceea ce privește componența Consiliului.

²² A se vedea, în special, capitolul II din Legea din 17 octombrie 1997 privind Avocații Parlamentari, modificată în iulie 2007, și Regulamentul Centrului pentru Drepturile Omului privind organizarea și funcționarea unui Consiliu Consultativ pentru Prevenirea Torturii, din 31 ianuarie 2008.

44. Pe scurt, perioada post-electorală din aprilie 2009 a reprezentat un "test de turnesol" al capacității organismelor de vizită independente de a-și îndeplini funcțiile în mod eficient. Cu toate acestea, constatările delegației sugerează că au existat deficiențe grave în acțiunile lor.

45. **Comitetul recomandă să fie luate fără întârziere măsurile necesare, pentru a se asigura că Consiliul Consultativ pentru Prevenirea Torturii își exercită pe deplin și fără restricții competențele, luând în considerare recomandările, observațiile și liniile directoare care au fost elaborate de Subcomitetul Organizației Națiunilor Unite pentru Prevenirea Torturii și altor Tratamente sau Pedepse Crude, Inumane sau Degradante (SPT), în vederea consolidării capacității și mandatului mecanismelor naționale de prevenire.**

Pe lângă aceasta, informații detaliate privind mandatul și atribuțiile tuturor membrilor Consiliului ar trebui difuzate la autoritățile competente și personalul implicat. Dacă este necesar, autoritățile competente trebuie să asigure persoanelor care monitorizează și acreditări, care să le precizeze toate atribuțiile.

46. Mai general, **Comitetul recomandă ca atenția organelor de vizită să se îndrepte spre necesitatea manifestării unei vigilențe sporite și adoptarea unei abordări mai proactive, pentru a se asigura că nici un caz de maltratare nu trece neobservat.**

CPT recomandă, de asemenea, ca personalul de poliție care lucrează în IDP să primească mesajul clar, că orice fel de amenințare sau acțiune de intimidare împotriva persoanelor reținute, care vizează împiedicarea acestora de a înainta plângeri organelor de vizită, va fi aspru pedepsită.

B. Investigații în cazuri care pot implica rele tratamente din partea poliției

1. Observații preliminare

47. CPT a subliniat în trecut importanța investigării eficiente a oricărei informații orientative de rele tratamente și, după caz, aplicarea unei sancțiuni corespunzătoare. În raportul privind vizita din 2007, Comitetul a recomandat să fie emise instrucțiuni, care să precizeze procurorilor că, chiar și în absența unei plângeri formale, aceștia au obligația legală să efectueze o anchetă, ori de câte ori primesc informații credibile că ar putea avea loc rele tratamente față de persoanele private de libertate.

În urma vizitei din 2007, au fost elaborate orientări pentru procurori, cu privire la efectuarea de investigații în cazuri de rele tratamente.²³ Aceste investigații au fost încredințate, de regulă, procurorilor militari, care sunt considerați a fi cei mai independenți față de poliție.²⁴

48. Investigarea în mod adecvat a acuzațiilor de rele tratamente nu va fi, în general, nicidecum o chestiune simplă. Criteriile pe care o investigație a unui caz de presupuse rele tratamente trebuie să le îndeplinească, pentru a fi calificat drept "eficient", au fost stabilite printr-o bogată jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului, iar aceste criterii au fost evidențiate în Raportul General 14 al CPT. În special, o astfel de investigație trebuie să fie completă: ea trebuie să fie capabilă să conducă la determinarea faptului dacă forța sau alte metode utilizate au fost sau nu justificate în acele condiții, precum și la identificarea și, dacă este cazul, pedepsirea celor responsabili. Aceasta înseamnă că autoritățile competente trebuie să facă cercetări temeinice pentru a afla ce s-a întâmplat, și nu trebuie să se bazeze pe concluzii nefondate sau pripite ca bază pentru deciziile lor. Trebuie să fie luate toate măsurile rezonabile pentru a obține elemente de probă cu privire la incident, inclusiv, printre altele, identificarea și interviuarea presupuselor victime, suspecti și martori oculari (de ex. polițiști aflați la datorie, alți deținuți, etc.), confiscarea instrumentelor care au fost utilizate în rele tratamente și strângerea de probe criminalistice. De asemenea, investigațiile trebuie să fie efectuate într-o manieră promptă și rapidă, iar persoanele responsabile de efectuarea anchetei trebuie să fie independente de cele implicate în evenimente. Mai mult, ar trebui să existe un element de control public în investigarea rezultatelor sale, inclusiv implicarea presupuselor victime în cadrul procedurilor, și furnizarea de informații publicului cu privire la statutul anchetelor în curs.

Neîndeplinirea acestor cerințe va însemna pierderea oricărei șanse de a da un sens practic interzicerii generale și necondiționate a torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante. Prin contrast, eforturile autentice ale autorităților competente de a îndeplini aceste cerințe și apărarea statului de drept vor avea un efect important de descurajare asupra celor care intenționează rele tratamente asupra persoanelor private de libertate.

²³ Orientările nr. 11-2. 2d/07-9924 din 16 noiembrie 2007.

²⁴ Ordinul Procurorului General nr. 261/11 din 19 noiembrie 2007.

49. La momentul vizitei din 2009, au fost investigate 99 cazuri care implică, posibil, rele tratamente din partea poliției în contextul evenimentelor din aprilie. Mai multe anchete preliminare au fost inițiate în absența unei plângeri formale. În cele mai multe cazuri, procurorii militari au fost responsabili de anchetele preliminare (și anchetele penale intentate ulterior). Au fost inițiate douăsprezece anchete penale în cazurile de presupuse rele tratamente: patru cazuri în temeiul secțiunii 309¹ din Codul Penal (tortură), șase cazuri în conformitate cu secțiunea 328 (depășirea autorității sau atribuțiilor oficiale), un caz în conformitate cu secțiunea 152 (2) (cauzarea deliberată de leziuni corporale de severitate medie) și un caz în conformitate cu secțiunea 151 (4) (cauzarea deliberată de leziuni corporale de o mare gravitate, care conduc la decesul victimei). Până la momentul vizitei din iulie 2009, nici o acuzație penală nu fusese încă introdusă împotriva personalului de poliție.

Delegația a examinat în detaliu abordarea generală de investigație și o serie de cazuri care implică, eventual, rele tratamente, în contextul evenimentelor post-electorale, cu scopul de a evalua eficacitatea măsurilor luate de autoritățile competente.

2. Câteva cazuri ilustrative

a. exemple de anchete penale în curs de desfășurare

50. S-a menționat deja *cazul lui A*, la punctul 13. A a fost declarat decedat la ora 1.15 în data de 8 aprilie 2009, după ce trupul său a fost adus de către un ofițer de poliție în vecinătatea Spitalului de Urgență. Personalul medical a notificat decesul autorităților de urmărire penală, iar corpul a fost dus la Centrul de Medicină Legală. O anchetă penală a fost inițiată în conformitate cu secțiunea 151 (4) din Codul Penal.

O primă examinare post-mortem a corpului a început din ziua următoare. Raportul autopsiei a fost finalizat la data de 14 mai 2009. Trupul a fost ulterior exhumat în scopul unei a doua examinări post-mortem, la 16 iunie 2009. A doua autopsie a fost efectuată, la cererea autorităților de urmărire penală, de către un expert britanic în medicină legală. În timpul examinărilor post-mortem, s-au observat leziuni pe cap, gât, piept, abdomen, partea inferioară a spatelui și brațe, și s-a concluzionat că acestea au putut fi cauzate de obiect(e) contondent(e)/aplicarea forței la scurt timp înainte de deces. În special, al doilea raport indică faptul că *"modelul general al leziunilor este tipic pentru o agresiune în care victima este așezată la pământ și îi sunt aplicate lovituri cu piciorul sau cu o armă care poate fi pendulată, cum ar fi un baston sau a un instrument similar"*. Au fost identificate trei mecanisme care ar putea explica moartea lui A: (i) traumatisme cerebrale difuze (leziuni axonale difuze și/sau leziuni vasculare difuze), (ii) inhibarea reflexului vagal al inimii, ca urmare a unui traumatism al gâtului, sau (iii) "commotio cordis", ca urmare a unui traumatism în stânga pieptului. Cele două rapoarte de autopsie sunt în dezacord cu privire la mecanismul căruia ar trebui să i se acorde prioritate, dar ambele au ajuns la concluzia că decesul a avut loc ca urmare a loviturilor. Delegația a fost informată că un raport medico-legal consolidat se afla în curs de elaborare, pe baza rezultatelor din ambele examinări post-mortem. **CPT ar dori să primească o copie a acestui raport.**

51. La momentul vizitei din 2009, autoritățile de urmărire penală au încercat să adune dovezi pentru a identifica autorul (autorii) potențial(i). Cu toate acestea, numai doi ofițeri de poliție au fost intervievați în calitate de martori: un ofițer superior de poliție, care îl văzuse pe A culcat la pământ, înconjurat de polițiști, și ofițerul de poliție căruia i s-a ordonat să-l ducă pe A la spital. Relatări ale altor persoane, care este posibil să fi asistat la cele întâmplate, se pare că au fost ignorate câteva săptămâni, înainte ca autoritățile urmăririi penale să se decidă să ia în considerare afirmațiile lor și să le intervieveze pe această temă. Se pare că nu s-a făcut nici o încercare de confiscare a armelor/"mijloacelor speciale" care au putut fi utilizate.

Ancheta de ansamblu ar fi câștigat mai multă încredere publică, dacă autoritățile de urmărire penală ar fi permis un control public sporit. Avocații care apără interesele rudelor apropiate ale lui A nu numai că s-au plâns de lipsa accesului la elementele-cheie ale anchetei, în special probe medico-legale, dar au considerat și că li s-au oferit informații înșelătoare, în special în ceea ce privește cauza morții.

52. În cazul lui B, persoana în cauză a fost aparent maltrată în timpul nopții de 7 spre 8 aprilie 2009, în momentul reținerii de către doi înalți funcționari ai Afacerilor Interne, pe care ea le-a identificat ulterior în mod clar. Se pretinde că brațele ei au fost răsucite la spate și că a fost târâtă de păr de-a lungul trotuarului, lovită în coapsa dreaptă, lovită în partea din spate a gâtului și capul i-a fost lovit de un obiect greu. La 8 aprilie, ea a fost examinată de un medic legist, care a observat leziuni la nivelul capului, antebrățelor, încheieturilor și spatelui. A fost internată la Spitalul Clinic de Urgență în ziua următoare, fiind observate un traumatism cranio-cerebral închis, elemente de comoție cerebrală și fractură de radius.

La examinarea acestui caz, delegația a observat că autoritățile de urmărire penală au acționat din oficiu, pe baza unui articol de presă și altor informații aduse în atenția lor. Un procuror militar s-a deplasat cu promptitudine la Spitalul Clinic de Urgență pentru un interviu cu victima. Procurorul a solicitat, de asemenea, un nou raport medico-legal, care a concluzionat că leziunile au fost în concordanță cu afirmațiile.

Cu toate acestea, la momentul vizitei, autoritățile de urmărire penală nu avuseseră încă interviuri cu cei doi suspecți, și nu făcuseră nici o încercare să identifice potențialii martori. În schimb, au solicitat o anchetă internă a Ministerului Afacerilor Interne, numirea presupusei victime și a celor doi suspecți. Răspunsul a constat din două declarații nedatate de la suspecți, care au negat orice infracțiune.

Doar după ce presupusa victimă s-a plâns în fața instanței cu privire la lipsa de acțiune în cazul ei, autoritățile de urmărire penală au inițiat, la 29 iunie 2009, o anchetă penală în conformitate cu secțiunea 152 (2), litera (e) din Codul Penal (cauzarea deliberată de leziuni de gravitate medie de către cel puțin două persoane). Cu toate acestea, decizia autorităților urmăririi penale s-a concentrat asupra cazului de rele tratamente, fără referire la cei doi suspecți, iar dosarul a fost transmis la un procuror municipal.

53. Delegația a examinat și cazul lui C, care a fost reținut în noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009 și adus în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, unde ar fi fost lovit cu picioarele și cu patul armelor de către ofițeri de poliție mascați. Mai mult, el a pretins că, la sosirea la Direcția Generală de Poliție, în timp ce stătea în picioare la zid într-o curte interioară, a fost lovit cu picioarele și cu armele în cap, spate și picioare. S-a declarat că relele tratamente au fost reluate, după ce a refuzat să semneze documente într-o cameră situată în clădirea Direcției, până când și-a pierdut cunoștința. El a fost transferat ulterior la secția de poliție a sectorului Centru, unde se presupune că a fost lovit cu picioarele și cu bastonul în timpul nopții de 8 spre 9 aprilie.

După eliberare, C a fost văzut de un medic legist, care a constatat multiple traumatisme, inclusiv un traumatism cranio-cerebral închis, contuzie a țesuturilor capului, fractură închisă a falangei proximale a degetului al doilea de la mâna dreaptă, contuzii multiple (măsurând 3 x 2 - 20 x 10 cm) pe partea periorbitală stângă, nas și spate, și excoriații de dimensiuni neregulate (2 x 1,5 - 4,3 x 3,3 cm) pe zona frontală centrală și partea de jos a ochiului stâng. Raportul medico-legal a concluzionat că leziunile au fost suferite ca urmare a unui traumatism produs de un obiect bont, și au fost în concordanță cu afirmațiile sale.

C a depus o plângere la autoritățile urmăririi penale, pe 11 aprilie 2009. La data de 17 aprilie 2009, el a fost informat că a fost inițiată o investigație penală, în conformitate cu secțiunea 309¹ din Codul Penal.

Autoritățile de urmărire penală au obținut de la Ministerul Afacerilor Interne listele de membri ai BPDS "Fulger" și altor cadre de poliție aflate în serviciu la Direcția Generală de Poliție și secția de poliție a sectorului Centru în perioada 7 - 9 aprilie 2009, precum și declarațiile ofițerilor de poliție ai Direcției Generale de Poliție. Deși din materialul adunat a rezultat că victima a fost reținută de către membrii BPDS "Fulger", delegația a remarcat faptul că raportul de reținere în cauză nu a fost examinate de către procuror și membrii în cauză ai BPDS "Fulger" nu au fost intervievați. În plus, nu s-au făcut încercări serioase de căutare a potențialilor martori printre multele persoane care au fost reținute în același timp cu C.

54. Un alt caz ilustrativ este *cel al lui D*, care a fost reținut în dimineața zilei de 8 aprilie 2009. D a afirmat că și-a pierdut cunoștința în timpul reținerii, atunci când i-a fost aplicat un dispozitiv electric paralizant și că, atunci când și-a recăpătat cunoștința, era lovit cu pumnii și picioarele de mai mulți polițiști. Presupusa bătaie a continuat în timpul transportării sale la Direcția Generală de Poliție din Chișinău. La sosire, el a fost dus în birourile personalului operativ, unde a fost, se pare, lovit cu pumnii, picioarele și diverse obiecte. La 10 aprilie, judecătorul la care s-a plâns a ordonat o examinare a acuzațiilor sale. A fost retrimis apoi în stare de reținere și se presupune că a fost lovit din nou, cu pumnii și picioarele, pe 11 aprilie.

Un raport medico-legal din 4 mai 2009 indică faptul că D a prezentat un traumatism cranio-cerebral închis, manifestat prin comoție cerebrală, excoriații pe cap, edem și excoriații pe față și nas, echimoze pe spate, fese, brațe și picioare.

La 20 mai 2009, autoritățile de urmărire penală au inițiat o anchetă penală, în conformitate cu secțiunea 309¹ (3) litera (a) și (c) din Codul Penal (torturarea unei persoane vulnerabile de către cel puțin două persoane).

La examinarea dosarului cazului, s-a aflat că personalul operativ de poliție implicat în reținere a dat declarații conform cărora D s-a opus arestării, iar leziunile capului au fost auto-provocate în timpul reținerii. Însă nu toți ofițerii de poliție implicați sau prezenți în timpul presupuselor rele tratamente din birourile Direcției Generale de Poliție, numiți de către D, au fost intervievați.

b. exemple de anchete preliminare nefinalizate

55. La momentul vizitei, nu a fost luată nici o decizie privind inițierea unei anchete penale în cazul lui *E*. *E* a fost arestat în noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009. El a afirmat că a fost lovit cu pumnii, picioarele și a primit lovituri de baston la sosirea la secția de poliție a sectorului Centru și în timpul interogatoriului ulterior din biroul unui ofițer operativ, unde a fost lovit în piept, aruncat pe podea și lovit de mai multe ori în spate. La examinarea de către un medic legist, el a prezentat, printre altele, două echimoze (măsurând 7 x 2,8 cm și 8 x 3,8 cm) pe partea dreaptă a pieptului și patru alte echimoze (variind de la 2 x 1,5 cm la 4,5 x 2,5 cm) în zona lombară.

E a afirmat că ar recunoaște ofițerii de poliție care l-ar fi maltratat. Cu toate acestea, din dosarul consultat a reieșit că nici o anchetă penală nu a fost inițiată, întrucât nu au fost făcute de către autoritățile de urmărire penală încercări serioase de a identifica acești ofițeri și potențialii martori.

56. Se mai poate face referire și la cazul lui F. Delegația a fost informată că investigația era pe cale de a fi încheiată, fără se a iniția o anchetă penală. Conform afirmațiilor sale, *F* a fost reținut de doi ofițeri de poliție în civil, în noaptea de 7 spre 8 aprilie 2009. El a fost pus să se întindă la pământ și ar fi primit mai multe lovituri de baston în spate și picioare. El a fost apoi dus la secția de poliție a sectorului Centru, unde ar fi fost lovit cu pumnii și a primit lovituri de baston în cap și în spate. După transferul său la IDP câteva zile mai târziu, el a depus o plângere și un procuror l-a intervievat pe data de 13 aprilie. La examinarea de către un medic legist, în ziua următoare, el a prezentat o excoriație pe față, echimoze pe spate și fesa stângă, precum și o excoriație pe genunchiul stâng. Raportul medico-legal văzut de către delegație a concluzionat că leziunile au fost produse ca urmare a unui traumatism produs de un obiect contondent, bont, posibil în circumstanțele și timpul descrise de *F*. Ofițerii de poliție care l-au reținut au indicat faptul că *F* s-a opus reținerii și că forța trebuia să fie utilizată. Deși *F* a semnat și un document care atestă că el a fost lovit la reținere, procurorul a intenționat să închidă acest caz, fără a ține seama de constatările medico-legale, fără a aborda problema proporționalității forței utilizate în timpul reținerii, și fără încercări serioase de a identifica și intervieva martorii potențiali ai presupuselor rele tratamente.

c. exemple de cazuri închise

57. În cazul lui G, ancheta preliminară a fost încheiată fără a se iniția o anchetă penală. *G* a fost reținut la 9 aprilie 2009, și ar fi fost bătut de mai mulți ofițeri de poliție într-unul din birourile personalului operativ la secția de poliție a sectorului Ciocana. El s-a plâns unui procuror în timp ce era reținut la Penitenciarul nr. 13. La examinarea de către un medic legist, în data de 14 aprilie 2009, a prezentat vânătăi, măsurând 2 x 1,5 cm și 3,3 x 2,5 cm, pe umărul stâng. Ofițerii de poliție care l-au reținut au declarat că a încercat să scape și s-a lovit de o ușă. Din acest motiv, autoritățile de urmărire penală au încheiat ancheta preliminară, fără a solicita avizul unui medic legist cu privire la concordanța dintre constatările medicale obiective și declarațiile personalului de poliție.

58. Delegația a examinat, de asemenea, cazul lui H, care a fost reținut la 8 aprilie 2009 și ar fi fost bătut de mai mulți polițiști la secția de poliție a sectorului Centru. Acuzațiile sale de rele tratamente au fost aduse în atenția autorităților de urmărire penală de către avocatul său, la 14 aprilie 2009. La examinarea de către un medic legist în acea zi, el a prezentat un hematom măsurând 6,5 x 3,8 cm pe umărul drept. Când a fost contactat prin telefon de către un procuror, *H* a negat că a l-ar fi autorizat pe avocatul său să depună o plângere de maltratare. Autoritățile de urmărire penală au încheiat ancheta preliminară din acest motiv, fără a lua o declarație oficială de la *H* și a face investigații cu privire la originea leziunilor sale (a se vedea, de asemenea, punctul 60).

59. În cursul întâlnirii sale cu Prim-adjunctul Procurorului General, delegația a fost informată că anchetele preliminare în 37 de cazuri de presupuse rele tratamente din partea poliției au fost încheiate, pe motiv că persoanele respective nu au fost observate ca prezentând semne corporale.

În acest context, CPT trebuie să sublinieze că anumite forme presupuse de rele tratamente nu vor lăsa semne evidente. Mai mult, chiar loviturile aplicate pe corp pot lăsa doar ușoare semne fizice, care sunt dificil de observat și se estompează repede. În consecință, atunci când acuzații despre astfel de forme de rele tratamente vin la cunoștința autorităților de urmărire penală, acestea trebuie să fie deosebit de atente, pentru a nu acorda o importanță nejustificată absenței semnelor fizice.

3. Protecția victimelor și a martorilor

60. CPT trebuie să sublinieze că lipsa acordării unei protecții eficiente victimelor și martorilor relelor tratamente din partea poliției poate obstructiona în mod grav toate eforturile de identificare a persoanelor responsabile pentru presupusele rele tratamente și de aducere a lor în fața justiției. Delegația a fost informată că autoritățile de urmărire penală au încheiat 13 anchete preliminare, care au fost inițiate pe baza informațiilor aduse la cunoștința lor de către avocați, deoarece în timpul interviurilor cu un procuror, presupusele victime au negat că au fost maltratate de poliție. Delegația a fost surprinsă să afle că autoritățile de urmărire penală au luat deciziile fără a ține seama dacă persoanele în cauză ar fi fost intimidare sau se temeau de acțiuni represive.

În plus, multe persoane care au discutat cu delegația au fost reticente în a se face cunoscute de către autoritățile de urmărire penală, din cauza temerilor de intimidare și represalii din partea poliției. Mai mult, la examinarea dosarelor de anchetă s-a observat că anumitor victime și martori, care ar putea fi expuși la riscul de intimidare, le-a fost refuzată protecția, pe motiv că nu a existat o amenințare concretă. Și mai mult, delegația a aflat că protecția este garantată de către Ministerul Afacerilor Interne; în opinia CPT, acest lucru nu reprezintă un aranjament adecvat în circumstanțele date.

4. Evaluare

61. CPT recunoaște faptul că numărul mare de cazuri care implică, eventual, rele tratamente din partea poliției în legătură cu evenimentele din aprilie, au constituit o provocare semnificativă pentru autoritățile de urmărire penală în îndeplinirea misiunii lor. Totuși, acest lucru ar fi trebuit să le determine să adopte o abordare mai proactivă și globală, cu un accent special pe elaborarea unei cronologii a incidentelor, incluzând toți ofițerii de poliție implicați, dar și toate presupusele victime, martorii potențiali și profesioniștii din afară (de ex. personal medical). Într-adevăr, numeroase plângeri și alte informații orientative despre rele tratamente s-au referit în mod constant la aceleași incidente, în aceleași locații, cu aceleași modele de presupuse rele tratamente și, posibil, aceiași ofițeri de poliție implicați. În mod clar, efectuarea de investigații individuale este o abordare greșită în astfel de cazuri, ca și tratarea lor ca episoade independente și fără o coordonare adecvată.

62. În timpul vizitei, a reieșit faptul că multe dintre potențialele victime și martori nu fuseseră încă identificați și intervievați de către autoritățile competente de urmărire penală. Cu siguranță, este corect să se identifice prompt toți ofițerii de poliție care au fost răniți în timpul evenimentelor și să se asigure probe medicale, dar aceeași abordare ar trebui să fie urmată și în ceea ce privește potențialele victime ale relelor tratamente din partea poliției. În caz contrar, probe criminalistice și alte dovezi esențiale pot fi pierdute.

63. În aproape toate cazurile examinate la momentul vizitei, acțiunile întreprinse nu au dus încă la identificarea autorilor presupuselor rele tratamente și/sau oficialilor care le-au putut permite sau încuraja. Procurorii care s-au întâlnit cu delegația au explicat această situație prin imposibilitatea, în majoritatea cazurilor, de a identifica suspectii, deoarece polițiștii purtau cagule, sau prin faptul că poziția victimelor nu le permitea să vadă polițiștii care le-ar fi aplicat lovituri. Cu toate acestea, în timpul vizitei din 2009, s-a observat în mod clar că, într-un număr de cazuri în care victimele au indicat faptul că ar recunoaște ofițerii de poliție implicați în presupuse rele tratamente, nici o măsură nu fusese luată de către autoritățile de urmărire penală. Cu titlu ilustrativ, se poate face trimitere la cazul unui procuror, care se presupune că a refuzat să organizeze o ședință de identificare propusă de către victimă, și a sugerat ironic faptul că persoana în cauză să meargă pe cont propriu la intrarea în secția de poliție a sectorului în care presupusa maltratare a avut loc, și să identifice autorii.

În plus, informații cheie, care ar putea fi condus la identificarea potențialilor suspecti și martori dintre membrii BPDS "Fulger" (cum ar fi rapoarte de reținere), nu a fost încă examinate în cadrul investigațiilor de presupuse rele tratamente; din contră, astfel de informații au fost analizate de către procurori care investigau dezordinile în masă și uzurparea puterii la 7 aprilie 2009. De asemenea, este demn de remarcat faptul că responsabilitatea înalților funcționari ai Afacerilor Interne și a ofițerilor de poliție nu a fost abordată de către procurorii care se ocupă de cazurile de presupuse rele tratamente; în opinia CPT, faptul că o astfel de problemă importantă a fost tratată de procurori care investighează dezordinile în masă și uzurparea puterii ar putea submina grav imparțialitatea oricărei măsuri de investigare luată în acest sens.

Mai mult, nu au fost luate măsuri de către autoritățile de urmărire penală pentru a asigura ca probe armele și "mijloacele speciale" care ar fi putut fi folosite în timpul intervenției poliției din 7-8 aprilie 2009.

64. De asemenea, la examinarea dosarelor de anchetă s-a observat că abordarea urmată de autoritățile de urmărire penală a fost inconsecventă, referitor la modul în care elementele de probă au fost evaluate. Pe de o parte, procurorii au acordat adesea o încredere mare materialelor furnizate de către Ministerul Afacerilor Interne. După cum s-a descris în cazurile de mai sus, acest lucru neagă scopul atribuirii sarcinii unui procuror militar, pentru a menține o distanță față de Ministerul Afacerilor Interne. Pe de altă parte, deciziile privind întreruperea anchetelor preliminare au fost deseori luate pe baza unor concluzii pripite sau nefondate, fără a se lua măsuri, de exemplu, pentru a intervieva presupusa victimă, suspectul/suspecții și/sau potențialii martori. De asemenea, s-a observat că unele cazuri au fost suspendate în ciuda existenței unor probe medico-legale solide și oportunității de a identifica suspecții.

65. Implicarea victimelor relelor tratamente și/sau a reprezentanților acestora în diferite etape ale anchetelor și furnizarea de informații către public au reprezentat, de asemenea, o problemă într-un număr de cazuri.

66. Atunci când investighează cazuri care implică posibile rele tratamente, autoritățile de urmărire penală nu au obligația unui rezultat, însă ele sunt obligate să ia măsuri adecvate de investigație. În general, autoritățile de urmărire penală au făcut eforturi pentru a reacționa la acuzațiile de rele tratamente din partea poliției, în legătură cu evenimentele din aprilie 2009, chiar și în absența unei plângeri formale, atunci când acest lucru a fost adus la cunoștința lor. Dar constatările de mai sus sugerează că, în multe cazuri, procurorii competenți nu au luat toate măsurile rezonabile, în timp util, pentru a obține elemente de probă, și nu au reușit să depună eforturi reale pentru a identifica persoanele responsabile.

Mai trebuie subliniat faptul că multe presupuse victime interviuate de delegație, inclusiv cele care nu au depus încă plângeri oficiale, precum și avocații lor, au exprimat o lipsă generală de încredere în capacitatea și determinarea autorităților de urmărire penală, inclusiv a procurorilor militari, de a efectua investigații eficiente în cazuri de maltratare din partea poliției. În opinia CPT, pentru ca un mecanism de plângeri împotriva poliției să se bucure de încrederea publicului, acesta trebuie nu doar să fie independent, ci și să fie privit ca independent față de poliție.

În scrisoarea lor din 26 octombrie 2009, autoritățile Republicii Moldova au informat Comitetul că, în urma vizitei, autoritățile de urmărire penală "au trecut la alte tactici de investigație", punând un accent special pe responsabilitatea ofițerilor superiori de poliție pentru acțiunile lor sau lipsa de acțiune. Autoritățile au raportat că alte 18 anchete penale au fost inițiate în urma vizitei (dintr-un total de 103 cazuri aduse în atenția autorităților de urmărire penală). Două cazuri au fost trimise în judecată. Un total de zece ofițeri de poliție au fost declarați ca fiind suspecți și au fost luate măsuri pentru a-i suspenda din serviciu. Acest lucru este, în mod clar, un pas în direcția cea bună, în ipoteza în care deciziile anterioare privind încheierea unor anchete preliminare vor fi, de asemenea, revizuite.

67. În lumina celor de mai sus, CPT solicită autorităților moldovene să continue să ia măsuri pentru a:

- se asigura că se acordă cea mai mare prioritate investigațiilor în cazurile care implică, eventual, rele tratamente în legătură cu evenimentele din aprilie 2009, iar criteriile de anchetă "eficientă", stabilite de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, sunt pe deplin respectate. Pentru a realiza acest lucru, autoritățile competente ar trebui să adopte o politică mai proactivă, o abordare coordonată și globală;
- asigura, chiar și în acest stadiu avansat, protecția efectivă a presupuselor victime și martori ai relelor tratamente din partea poliției, ori de câte ori este impusă de circumstanțe, luând în considerare recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului European, Rec (2005) 9, privind protecția martorilor și colaboratorilor justiției, și Rec (2006) 8, privind asistența pentru victimele infracțiunilor. De asemenea, este esențial ca autoritățile competente să ia în considerare potențialele intimidări, represalii și victimizări repetate din partea poliției, atunci când examinează cererile de protecție;
- crește implicarea victimelor relelor tratamente și a reprezentanților acestora în procesul de investigare, și a îmbunătăți furnizarea de informații publicului cu privire la progresul și rezultatul investigațiilor în cazul plângerilor de maltratare.

Pe termen mediu, CPT recomandă ca autoritățile moldovene să înființeze o agenție specializată în investigarea cazurilor care implică posibile rele tratamente din partea reprezentanților legii, care să fie total independentă atât de autoritățile de aplicare a legii, cât și de cele de urmărire penală.

ANEXA I

RECOMANDĂRILE ȘI OBSERVAȚIILE FORMULATE LA PUNCTELE 26 - 33 ALE RAPORTULUI CPT PRIVIND VIZITA DIN 2007

Garanții procedurale împotriva relexor tratamente pentru persoanele reținute de poliție

recomandări

- luarea de măsuri suplimentare pentru a garanta că persoanele reținute beneficiază efectiv de dreptul de notificare a custodiei, chiar de la începutul privării de libertate. Exercițarea dreptului de notificare a custodiei ar trebui înregistrat în scris (punctul 26);
- luarea de măsuri legislative pentru a defini mai clar posibilitatea de a întârzia exercițarea notificării custodiei, pentru a o face obiectul unor garanții adecvate (de ex. orice întârziere se înregistrează în scris, împreună cu motivele și se solicită aprobarea procurorului public sau a unui funcționar de rang superior care nu are legătură cu cazul dat), și pentru a reduce la maximum 48 de ore perioada în care notificarea custodiei poate fi refuzată (punctul 27);
- revizuirea dispozițiilor relevante din Codul de Procedură Penală (CPP), cu scopul de a asigura că persoanele aflate în custodia poliției beneficiază de dreptul efectiv de acces la un avocat, din momentul în care acestea sunt obligate să rămână în instituția de aplicare a legii (punctul 29);
- autoritățile moldovene să asigure aplicarea strictă a dispozițiilor din secțiunea 64 a CPP, în ceea ce privește dreptul de a vorbi cu un avocat în particular și de a fi asistat de un avocat în timpul interogatoriilor (punctul 29);
- dispozițiile legale relevante referitoare la asistența medicală să fie revizuite și să fie emise instrucțiuni specifice, cu scopul de a asigura că o persoană luată în custodia poliției are, încă de la începutul privării de libertate, dreptul de a fi examinată de către un medic (înțelegându-se că poate fi efectuată o examinare de către un medic, la alegerea persoanei reținute, pe cheltuiala sa proprie). Instrucțiunile pe această temă ar trebui să prevadă, printre altele, că:
 - o cerere făcută de o persoană reținută pentru a vedea un medic trebuie să fie întotdeauna acordată, fără întârziere; ofițerii de poliție nu trebuie să încerce să respingă astfel de cereri;
 - rezultatele fiecărei examinări, precum și orice declarație relevantă a persoanei reținute și concluziile medicului, trebuie înregistrate oficial de către medic și puse la dispoziția deținutului și avocatului său;
 - exercițarea dreptului de acces la un medic trebuie să fie înregistrată în evidențele de custodie (punctul 31);

- luarea de măsuri pentru a se asigura că toate persoanele reținute de poliție sunt sistematic informate despre drepturile lor, chiar de la începutul privării lor de libertate (și nu abia atunci când protocolul de reținere este întocmit). Acest lucru ar trebui asigurat prin furnizarea de informații verbale clare, chiar de la început, care să fie completate în cel mai scurt timp (adică, imediat după sosirea la sediul de poliție), prin furnizarea unui formular care să le prezinte drepturile. O atenție deosebită trebuie acordată pentru a se asigura că persoanele reținute sunt realmente capabile să înțeleagă care sunt drepturile lor; ofițerilor de poliție le revine obligația de a se asigura că acesta este cazul. De asemenea, formularul trebuie să fie pus la dispoziție într-o gamă corespunzătoare de limbi (punctul 32);
- luarea de măsuri pentru a se asigura că registrele de custodie sunt menținute în mod corespunzător, înregistrează cu acuratețe orele privării de libertate, eliberării sau transferului, și reflectă toate celelalte aspecte ale custodiei (precizarea locului deținerii unei persoane; vizite făcute de avocat, rude, medic sau funcționar consular; scoaterea la interogatoriu, etc.). În acest context, este important să se introducă standarde la nivel național de evidență a documentelor (punctul 33).

observații

- autoritățile moldovene sunt invitate să furnizeze persoanelor reținute reacție de răspuns, cu privire la faptul dacă ar fi posibil să notifice o rudă apropiată sau altă persoană privind detenția lor (punctul 26);
- autoritățile moldovene sunt invitate să elaboreze, cât mai curând posibil, un sistem de asistență juridică complet și finanțat corespunzător, pentru persoanele aflate în custodia poliției care nu sunt în măsură să plătească pentru un avocat, și care să se aplice chiar de la intrarea în custodia poliției. O atenție deosebită trebuie acordată independenței avocaților din oficiu față de poliție și autoritățile de urmărire penală (punctul 30).

ANEXA II

**LISTA AUTORITĂȚILOR ȘI ORGANIZAȚIILOR NAȚIONALE CU
CARE DELEGAȚIA CPT A AVUT CONSULTĂRI**

Ministerul Afacerilor Interne

Ghenadie COSOVAN	Ministru adjunct
Valentin ZUBIC	Ministru adjunct
Victor SOȚCHI	Șef al Direcției Relații Internaționale și Integritate Europeană
Petru CORDUNEANU	Șef al Direcției Poliție și Ordine Publică
Ion BERBINSCHI	Șef al Direcției Control Intern
Oleg BALAN	Comandant adjunct al Brigăzii de Poliție cu Destinație Specială "Fulger" (BPDS "Fulger")
Vladimir BOTNARI	Șef al Direcției Generale de Poliție Chișinău
Valeriu GALIȚ	Șef adjunct al Direcției Generale de Poliție Chișinău

Ministerul Justiției

Vitalie PÎRLOG	Ministru
Vadim COJOCARU	Șef interimar al Departamentului Instituțiilor Penitenciare
Gheorghe NICOLAESCU	Consultant, ofițer de legătură al CPT

Procuratura Generală

Vasile PASCARI	Prim-adjunct al Procurorului General
Eduard HARUNJEN	Șef al Direcției, Direcția de Supraveghere a Urmăririlor Penale
Nicolae DIMITRIEV	Procuror militar în Municipiul Chișinău
Ruslan LUPAȘCU	Procuror, Procuratura Militară a Municipiului Chișinău
Ion BAZATIN	Procuror, Procuratura Militară a Municipiului Chișinău
Ivan GROSU	Procuror, Procuratura Militară a Municipiului Chișinău
Alexandru CHIRIȚA	Procuror, Procuratura Militară a Municipiului Chișinău
Mihail IVANOV	Procuror, Procuratura Militară a Municipiului Chișinău
Viorel POCAZNOI	Procuror, Procuratura Municipiului Chișinău
Alexandru BALAN	Procuror, Procuratura Municipiului Chișinău
Sergiu CANȚER	Procuror, Procuratura sectorului Buiucani din Municipiul Chișinău

Ministerul Sănătății

Mircea BUGA	Ministru adjunct
Andrei PĂDURE	Director al Centrului de Medicină Legală

Ministerul Apărării

Igor MALAI	Ministru adjunct
------------	------------------

Centrul pentru Combaterea Criminalității Economice și Coruptiei

Andrei IVANCOV	Director adjunct
----------------	------------------

Consiliul Consultativ pentru Prevenirea Torturii

Anatolie MUNTEANU	Avocat parlamentar, Director al Centrului pentru Drepturile Omului și Președinte al Consiliului Consultativ
Vanu JEREGHI	Vice-președinte al Consiliului Consultativ
Serghei OSTAF	Membru al Consiliului Consultativ

Organizații internaționale

Biroul Coordonatorului Rezident al Națiunilor Unite în Republica Moldova

Misiunea OSCE în Republica Moldova

Organizații non-guvernamentale

Amnesty International Moldova

Centrul Medical de Reabilitare pentru Victimele Torturii "Memoria"

Baroul Avocaților din Republica Moldova

Institutul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova

